

AGNIESZKA KANIA, EWELINA STRAWA-KĘSEK

Innowacyjne praktyki studenckie
jako profesjonalizacja zawodu i szansa
na rynku pracy

Przygotowanie studentów do pracy w zawodzie nauczyciela podczas studiów na uniwersytecie to zagadnienie powracające w dyskusjach o polskim systemie kształcenia wyższego¹. Prowadzone na ten temat badania oraz obserwacje stosowanych przez różne uczelnie rozwiązań dowodzą, że szczególnie istotną i wciąż otwartą kwestią pozostaje praktyczna strona edukacji nauczycielskiej, czyli tak zwane praktyki studenckie w szkole. Zastanawiając się nad proponowanymi przez MNiSW rozwiąza-

¹ Por. np. E. Awramiuk, A. Kietlińska, *Między oczekiwaniami a możliwościami. Uwarunkowania kształcenia nauczycieli polonistów*, w: *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, t. 3, pod red. K. Biedrzyckiego, W. Bobińskiego, A. Janus-Sitarz, R. Przybylskiej, współpraca redakcyjna A. Kania i E. Strawa, Kraków 2014; M. Wróblewski, *Polonistyka szkolna, polonistyka uniwersytecka wobec przemian kulturowych i cywilizacyjnych*, w: *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, t. 1, pod red. K. Biedrzyckiego, W. Bobińskiego, A. Janus-Sitarz, R. Przybylskiej, współpraca redakcyjna A. Kania i E. Strawa, Kraków 2014.

niami, które zakładały usunięcie kształcenia nauczycieli ze studiów uniwersyteckich, Anna Janus-Sitarz postulowała, aby nie oddzielać praktycznych aspektów kształcenia od wykształcenia ogólnohumanistycznego, oraz sformułowała ideał przygotowania studenta – w szybko zmieniających się warunkach – do wykonywania odpowiedzialnego społecznie zawodu nauczyciela:

W uniwersyteckiej edukacji studenta – przyszłego nauczyciela – najważniejsza jest swoista filozofia edukacji, która pozwoli kształcić człowieka otwartego na zmiany, gotowego do podejmowania decyzji w różnych sytuacjach, decyzji, które będą uwzględniać wiedzę o świecie, o uczniach, ale i o własnej osobowości, własnych możliwościach i ograniczeniach².

SYTUACJA ZASTANA

O tym, że przygotowanie absolwentów studiów wyższych do pracy w szkole nie jest wystarczające, traktuje obszerny raport Instytutu Badań Edukacyjnych *Początkujący nauczyciele. Raport z badania jakościowego*³. Scharakteryzowano w nim przygotowanie do zawodu i pierwsze kroki w pracy w szkole na podstawie wywiadów z nauczycielami z krótkim stażem pracy, dyrektorami szkół, doświadczonymi nauczycielami i uczniami. Wśród niedoskonałości procesu kształcenia nauczycielskiego, a co za tym idzie – mankamentów u jego adeptów, wymieniono nieumiejętność przełożenia wyniesionej ze studiów wiedzy teoretycznej na praktykę codziennej pracy z uczniami oraz zaprojektowania przebiegu kształcenia i rozkładu materiału, niewystarczającą orientację w kierunkach reformy systemu edukacji i warunkach

² A. Janus-Sitarz, *Kształcenie nauczycieli wobec współczesnych dyskusji na temat celu edukacji uniwersyteckiej*, w: *Horyzonty polonistyki. W kręgu edukacji, języka i kultury. Księga dedykowana profesor Barbarze Myrdzik*, pod red. M. Karwatowskiej, M. Latoch-Zielińskiej, I. Morawskiej, Lublin 2010, s. 30.

³ D. Walczak, *Początkujący nauczyciele. Raport z badania jakościowego*, IBE, Warszawa 2012.

pracy w szkole oraz trudność we współpracy z innymi nauczycielami (brak umiejętności pracy w zespole).

Podobne spostrzeżenia i wnioski mieli małopolscy poloniści – opiekunowie praktyk studenckich, zapytani o opinię na temat stanu umiejętności studentów odbywających praktyki ciągle przed uzyskaniem prawa do wykonywania zawodu nauczyciela języka polskiego⁴.

Podsumowując uzyskane wyniki badań, autorka raportu IBE podkreśla:

Z wypowiedzi wszystkich respondentów wynika, że narzędziem niezwykle istotnym z punktu widzenia pracy w zawodzie nauczyciela, zwłaszcza w pierwszych latach, jest dobrze przemyślany i zorganizowany system praktyk nauczycielskich. Im wcześniej – konfrontacja z realnymi problemami i wyzwaniem pracy w szkole, tym łatwiejsze wejście do zawodu⁵.

Warto także wspomnieć, że – zgodnie z wynikami badań „Bilansu Kapitału Ludzkiego”⁶ – oprócz „kwalifikacji zawodowych najbardziej oczekiwane, pożądane przez pracodawców umiejętności to: **kompetencje samoorganizacyjne**, czyli związane z samodzielnym organizowaniem sobie pracy, oraz **umiejętności interpersonalne**”⁷. Okazuje się jednak, że młodzi ludzie nie zdają sobie sprawy z wagi tych predyspozycji: badani dla potrzeb Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości studenci trafnie wskazywali, że kompetencje zawodowe są niezwykle istotne

⁴ Wyniki sondażu przeprowadzonego wśród 49 małopolskich nauczycieli polonistów wszystkich typów szkół podajemy na podstawie danych zebranych przez Joannę Majchrzak-Brodę, która o opiniach nauczycieli języka polskiego na temat praktyk studenckich wygłosiła referat „Praktyki studenckie. Z doświadczeń nauczyciela” podczas I Kongresu Dydaktyki Polonistycznej w Krakowie w listopadzie 2013 roku. Dziękujemy Autorce za udostępnienie nam wyników sondażu przeprowadzonego przez nią metodą ankiety online w październiku 2013 roku.

⁵ D. Walczak, *Początkujący nauczyciele...*, dz. cyt., s. 4.

⁶ *Młodość czy doświadczenie? Kapitał ludzki w Polsce. Raport podsumowujący III edycję badań BKL z 2012 roku*, pod red. J. Górniaka, Warszawa 2013.

⁷ A. Janus-Sitarz, *Uczeń na lekcjach (nieczytanej?) literatury*, w: *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, t. 1, dz. cyt., s. 179.

dla pracodawców, ale pozostałe (wymieniane przez pracodawców jako deficytowe – współdziałanie w grupie, samodzielność, decyzyjność, przedsiębiorczość, inicjatywa itp.) ich zdaniem nie mają większego znaczenia, co niestety może skutkować problemami w znalezieniu pracy⁸.

Jacek Guliński twierdzi, że przedsiębiorcy (niezależnie od profilu firmy), zapytani o wymarzonego pracownika, wymieniają m.in. następujące postawy czy umiejętności:

- zdolność do pracy w systemie projektowym,
- umiejętność pracy w zespole i przyjęcie roli lidera,
- przekonanie o potrzebie ciągłego uczenia się,
- apetyt na wiedzę i otwarcie na zmiany,
- zdolność do podejmowania decyzji nawet przy ograniczonym rozeznaniu sytuacji,
- przedsiębiorczość i zdolność do godzenia się z porażką,
- umiejętność prezentacji siebie i swoich poglądów,
- postawa prospołeczna i etos pracy⁹.

W DĄŻENIU DO IDEALU

Jednym z wniosków z przywoływanego badania początkujących nauczycieli było zauważenie, że braki pewnych kompetencji, zwłaszcza tych, które można nabyć lub uzupełnić w początkowym okresie pracy, nie przekreślają bycia dobrym pracownikiem. Respondenci stworzyli wizerunek idealnego nauczyciela, który posiada zarówno szereg różnorodnych kompetencji, jak i konkretne cechy charakteru. Za wartość szczególną uznano pasję wkładaną w wykonywanie zawodu, która przekłada się i na jakość pracy, i na relacje z uczniami, i na stałą gotowość do podnoszenia własnych kwalifikacji oraz prowadzenia ciekawych

⁸ Zob. A. Jawor-Joniewicz, *Biznes dla edukacji. Raport specjalny dotyczący współpracy biznesu i edukacji w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2014, s. 60.

⁹ J. Guliński, *Komentarz*, w: A. Jawor-Joniewicz, *Biznes dla edukacji...*, dz. cyt., s. 72.

lekcji. Idealny nauczyciel to nie tylko ktoś, kto staje się dla uczniów mistrzem i motywuje ich do samodzielnej pracy, ale także osoba, która chce i potrafi pracować zespołowo, dzieląc się już zdobytą wiedzą oraz ucząc się od innych. „Wiara w sens i cel swojej pracy, poczucie spełnienia, radość z wykonywanego zawodu to nieoceniona kompetencja” – tak zdaje się brzmieć credo kandydatów do zawodu nauczyciela.

Odpowiedzią na kwestie nurtujące środowisko akademickie i szkolne stał się innowacyjny program praktyk studenckich na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach programu „Akademickie Centrum Kreatywności” ogłoszonego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego:

Program Akademickie Centrum Kreatywności ma rozwijać kompetencje i umiejętności przyszłych nauczycieli. Akademickie Centra Kreatywności mają stać się placówkami, które wzorcowo kształcą nauczycieli w oparciu o najnowsze metody dydaktyki i technologii. Te metody zostaną sprawdzone w tzw. szkołach ćwiczeń (przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych), w których studenci będą odbywali praktyki. Najlepsze będą upowszechniane wśród pracujących nauczycieli¹⁰.

Udział w innowacyjnych, dodatkowych praktykach został proponowany wyróżniającym się studentom studiów magisterskich (SUM – I i II rok). Pracowali oni w trzech pięcioosobowych zespołach pod opieką koordynatorów – doktorantów i pracowników Wydziału Polonistyki UJ. Każda z grup współpracowała z jedną z placówek: szkołą podstawową, gimnazjum lub liceum ogólnokształcącym. Praktyki odbyły się w drugim semestrze roku szkolnego 2014/2015 i obejmowały:

- diagnozę zespołów uczniowskich (przeprowadzenie ankiet oraz indywidualnych wywiadów pogłębionych z uczniami i nauczycielami, obserwacja lekcji oraz pełnienie funkcji nauczyciela wspierającego),

¹⁰ <http://www.nauka.gov.pl/akademickie-centrum-kreatywnosci/> (dostęp 19 VI 2015).

- dostosowanie metod i narzędzi pracy do potrzeb i zainteresowań uczniów,
- opracowanie i przetestowanie: innowacyjnych narzędzi dydaktycznych w zakresie motywowania uczniów do lektury, niekonwencjonalnych metod pracy z tekstami kultury oraz projektów edukacyjnych,
- wykorzystanie TIK na lekcjach języka polskiego,
- udział w szkoleniach i seminariach dydaktycznych:
 - Najnowsza literatura dla dzieci i młodzieży,
 - Polska literatura współczesna,
 - Nauczyciel polonista i jego uczeń w multimedialnym świecie (wykorzystanie języka filmu w dydaktyce, media społecznościowe w edukacji polonistycznej, metoda projektu),
 - Content and Language Integrated Learning w szkole podstawowej,
 - Teacher Education in England – the Changing Landscape; The Teaching of English in 21st Century UK Classroom,
 - Trudne tematy a dydaktyka literatury. Doświadczenia amerykańskie,
 - Twórczy nauczyciel – twórczy uczeń (warsztaty skutecznej komunikacji, warsztaty psychologiczno-pedagogiczne, modyfikowanie i konstruowanie programu nauczania).

ODPOWIEDŹ NA REALNE POTRZEBY ZAWODOWE I EDUKACYJNE

Eksperymentalne praktyki nie mogły zaspokoić wszystkich wymogów i pogłębić każdego aspektu przygotowania do pracy kandydata na nauczyciela. Które z dostrzeganych potrzeb¹¹ zostały zatem uwzględnione i zrealizowane w ramach ACK?

Zdaniem ponad połowy (57%) doświadczonych nauczycieli – opiekunów praktykantów – tradycyjny program praktyk prze-

¹¹ Potrzeby związane z przygotowaniem studentów do pracy w zawodzie polonisty podajemy na podstawie wspomnianego sondażu przeprowadzonego wśród małopolskich nauczycieli polonistów.

widuje zbyt małą liczbę godzin na samodzielne prowadzenie zajęć przez studentów. Dodatkowe, 30-godzinne praktyki były odpowiedzią na zauważany niedostatek samodzielnej pracy studenta. Co więcej, uczestnicy projektu ACK poświęcili swój czas nie tylko na bezpośredni kontakt z zespołami uczniowskimi, ale także na:

- przeprowadzenie badań jakościowych i ilościowych wśród uczniów i nauczycieli,
- opracowanie i przetestowanie innowacyjnych narzędzi dydaktycznych,
- dokonanie podsumowania i ewaluacji podjętych działań,
- udział w szkoleniach i seminariach dydaktycznych (w tym prowadzonych przez ekspertów z Wielkiej Brytanii i USA).

Wszystkie zaproponowane studentom działania służyły profesjonalizacji ich przygotowania do pracy i miały charakter zbliżony do form doskonalenia zawodowego, z którymi stykają się dopiero czynni nauczyciele. Uczestnicy projektu, zapytani w ankiecie ewaluacyjnej¹² o to, czym różnią się praktyki ACK od tradycyjnych praktyk w szkole, odpowiedzieli, że:

- wymagają większego zaangażowania, wysiłku („Do tradycyjnych praktyk w szkole żaden ze studentów się tak nie przygotowuje, nie angażuje”),
- są bardziej rozciągnięte w czasie, zatem zadania realizowane są w sposób pogłębiony i przemyślany („Można podchodzić do konkretnych zadań z większą przenikliwością”),
- dają możliwość wykazania się kreatywnością („Praktyki ACK dają studentowi możliwość wykazania się”),
- są bardziej elastyczne, dają większą swobodę studentom („Dawały zdecydowanie większe pole manewru w kwestii wyboru materiału”; „Miałam wpływ na ich przebieg: mogłam zdecydować, jaką lekturę moja grupa będzie czytać i omawiać”).

Dość słabo ocenianym aspektem gotowości studentów do pracy z uczniami jest przygotowanie metodyczne – ponad po-

¹² Wypowiedzi studentów przytaczamy na podstawie wyników opracowanej przez nas ankiety ewaluacyjnej, przeprowadzonej na zakończenie projektu ACK.

łowa (55%) pytaných polonistów uznała je za dostateczne, co trzeci (34%) za dobre, tylko 2% wystawiłoby praktykantom ocenę bardzo dobrą. Równocześnie za elementy najważniejsze w przypadku wysokiej oceny wystawianej studentowi po zakończeniu praktyki nauczyciele uznali: cechy osobowościowe przynależne do zawodu (82%), przygotowanie metodyczne (76%), przygotowanie merytoryczne (73%) oraz motywację do wykonywania zawodu nauczyciela (55%).

Doświadczeni nauczyciele sformułowali kilkanaście postulatów związanych z uniwersyteckim kształceniem przyszłych pedagogów. Jedną z respondentek za ważną powinność przygotowania dydaktycznego uznała „dopasowanie do życia szkolnego, w jego kalejdoskopowej zmienności. Ale życia tego prawdziwego, w którym uczniowie nie czytają lektur, poznają je np. ze streszczeń. Trzeba uczyć studentów szybkiego reagowania na podobne sytuacje, aby nie czuli się bezradni”. Wiele razy przywoływano konieczność zapoznawania studentów z nowoczesnymi metodami pracy, dostosowanymi do wieku uczniów, a także podkreślano konieczność wskazywania sposobów nawiązywania kontaktu z uczniami w różnym wieku i kształcenia umiejętności pracy z grupą. Nacisk kładziono także na potrzebę funkcjonalnego wykorzystania TIK na lekcjach.

Dostrzegane przez nauczycieli niedostatki w przygotowaniu studentów odbywających tradycyjne praktyki nie znalazłyby uzasadnienia w przypadku praktykantów ACK. W koncepcji innowacyjnych praktyk ogromny nacisk położono na zmotywowanie uczniów do czytania książek dopasowanych do ich zainteresowań: studenci pracowali z małymi grupami, poszukując indywidualnych sposobów na nawiązanie z uczniami dobrego kontaktu i wskazując im powody do czerpania satysfakcji z wyników podjętych zadań. Zróżnicowane tematycznie seminaria rozszerzyły wiedzę merytoryczną i metodyczną studentów, co sami zauważyli, stwierdzając, że stali się bardziej konkurencyjni na rynku pracy.

Uczestnicy innowacyjnych praktyk mieli ponadto bardzo duże możliwości w zakresie sprawdzenia swoich predyspozycji do podjęcia pracy w charakterze nauczyciela języka polskiego. Wykonanie wielu dodatkowych zadań w trakcie roku akademickiego, samodzielność i kreatywność w przygotowaniu

propozycji pracy z lekturą, udział w spotkaniach zespołowych czy wreszcie stały kontakt z uczniami, a zatem wykazanie się elastycznością, pracowitością i zaangażowaniem dowodzi, że studenci w wielu obszarach spełniają kryteria stawiane „idealnemu” nauczycielowi. Ich motywacja do pracy została poddana próbie, a weryfikacja przebiegła pomyślnie, o czym świadczą pozytywne odpowiedzi na pytanie „Czy zamierza Pani/Pan zostać nauczycielką/nauczycielem języka polskiego?” i przykładowe uzasadnienia:

- Tak, ponieważ mam wpływ na wychowanie i rozwój umiejętności młodego człowieka.
- Tak, dlatego wybrałam specjalność nauczycielską. Zajęcia z uczniami dają niesamowitą satysfakcję, poczucie, że moja praca jest potrzebna, ma cel.
- Kocham pracę z dziećmi i młodzieżą, naprawdę chcę, aby moje przyszłe lekcje w szkole wpłynęły na ich wrażliwość, wiedzę, umiejętności.
- Tak, moim zdaniem to jeden z najciekawszych zawodów. Ciągły kontakt z młodzieżą z pewnością nie pozwala się nudzić. Co więcej, szerzenie literatury i wzbudzanie ciekawości wśród młodych ludzi jest niezwykle satysfakcjonujące.
- Tak, ponieważ sędzę, że mam powołanie do tego zawodu i chciałabym dzielić się z innymi swoją pasją. Praca z dziećmi daje mi dużo motywacji i jest źródłem ogromnej satysfakcji. Uważam, że mam predyspozycje do wykonywania tego zawodu.

Projektując przebieg omawiania lektury dla danej grupy wiekowej uczniów, studenci nie tylko zyskali orientację w najnowszej literaturze dla dzieci i młodzieży, ale także przekonali się w praktyce, jakimi sposobami można najlepiej zmotywować młodzież do czytania i jakie pozalekcyjne czynniki wpływają na postawy wobec książek. Szukając rozwiązań i skutecznych metod pracy, doskonalili swoje umiejętności dydaktyczne oraz uczyli się trudnej sztuki ewaluacji podjętych przez siebie działań. Autorefleksja, podsumowanie zalet i mankamentów proponowanych uczniom zadań i form współpracy, nabycie – jeszcze na studiach – większego doświadczenia nauczycielskiego z racji dłuższego i bardziej wszechstronnego kontaktu ze szkołą i ucz-

niami to niewątpliwe atuty dodatkowych praktyk. Podkreślając ich praco- i czasochłonność, wszyscy studenci poleciliby kolegom udział w podobnym przedsięwzięciu, bowiem dostrzegli płynące z niego wieloaspektowe korzyści:

- Praktyki tego typu są godne polecenia nie tylko dla tych, którzy wiążą swoją przyszłość z nauczaniem języka polskiego – rozwijanych jest bowiem szereg innych, istotnych (m.in. z punktu widzenia potencjalnego pracodawcy – tak przypuszczam – ale również dla dalszego rozwoju naukowego) umiejętności – poczynając od doskonalenia kompetencji społecznych, na rozwijaniu nieszablonowego myślenia kończąc.
- Jest to nie tylko cenne doświadczenie, ale także niesamowite źródło satysfakcji. Sądzę, że jeżeli będę miała możliwość, z pewnością wykorzystam swoje pomysły i pomysły moich koleżanek. Poza tym w przypadku nauczyciela każde dodatkowe praktyki są atutem i niewątpliwie dobrze wyglądają w CV.

PRAKTYKI A RYNEK PRACY

Studenci zmotywowani do pracy w szkole mają świadomość trudnej sytuacji na rynku pracy, dlatego zdecydowali się na odbycie dodatkowych praktyk i bardzo pozytywnie ocenili możliwość otrzymania odpowiedniego załącznika do dyplomu. W swoich wypowiedziach podkreślali, że jako kandydaci na nauczycieli chcieliby się wyróżnić spośród innych oraz udokumentować swoją aktywność („Taki dokument podkreśla moje zaangażowanie, daje sygnał, że jestem osobą, która jest chętna do działania, stara się wyjść naprzeciw uczniom”). Uznali także: „było to ciekawe doświadczenie, więc śmiało można o nim opowiadać podczas rozmowy kwalifikacyjnej”, „dzięki uczestnictwu w projekcie zyskałam doświadczenie, którym chciałabym się pochwalić podczas starania się o pracę”.

Wśród umiejętności nabytych lub szczególnie wyćwiczonych podczas praktyk, a – jak pokazują badania – ważnych z punktu widzenia pracodawców studenci wyróżnili takie jak:

- umiejętności komunikacyjne, praca zespołowa („Kontakt z uczniami, koordynatorami grupy oraz biorącymi udział w projekcie studentami sprawia, że rozwijane są różnorakie umiejętności, m.in. sztuka kompromisu, współdziałanie w grupie, komunikacja”),
- wykorzystanie TIK w edukacji polonistycznej; wykorzystanie komunikacji na odległość w pracy z uczniami (poczta elektroniczna, grupy na portalach społecznościowych),
- kreatywność, tworzenie własnych narzędzi i pomocy dydaktycznych,
- umiejętność motywowania uczniów: do przeczytania książki, do wykonywania zadań itp. („W wielu przypadkach udało mi się przekonać niechętnych uczniów do współpracy”),
- samodzielność w działaniu, planowanie i organizacja pracy, umiejętność działania pod presją czasu,
- otwartość i elastyczność (konieczność modyfikowania zaplanowanych działań, wychodzenie naprzeciw oczekiwaniom uczniów), odpowiedzialność za swoją pracę.

Studenci podkreślali, że niezwykle ważny był dla nich sam kontakt z uczniami, ponieważ mogli sprawdzić się w roli nauczyciela i zobaczyć, czy ich koncepcje mają szansę zaistnieć w praktyce („Uczniowie są we wszystkich działaniach najważniejsi, więc kontakt z nimi uważam za bezcenny”). Niemal wszyscy bardzo wysoko ocenili towarzyszące praktykom seminaryjne i warsztatowe. Szczególnie wartościowe okazały się spotkania ze specjalistami z USA i Wielkiej Brytanii („Sam kontakt z obcokrajowcami stanowił ciekawe przeżycie, zajęcia okazały się bardzo inspirujące”, „Poznaliśmy nowe, wcześniej nam nieznane metody prac, zobaczyliśmy, w jaki sposób należy podchodzić do realizacji trudnych tematów, takich jak Holokaust”), seminarium „medialne” („Dzięki niemu dowiedziałam się o ciekawych narzędziach multimedialnych, z których od razu zaczęłam korzystać”) oraz poświęcone najnowszej literaturze dla dzieci i młodzieży („Teraz wiem, które najnowsze książki są godne polecenia”).

Uczestnicy projektu zwrócili również uwagę na korzyści płynące z faktu, że pracowali w zespołach i mieli ciągły kontakt z opiekunami – koordynatorami grup:

- Na spotkaniach zespołu omawialiśmy szczegółowo różne zagadnienia i dzieliliśmy się własnymi spostrzeżeniami. **Uważam, że nauczyciele poloniści powinni się spotykać regularnie, aby dzielić się własnymi pomysłami/konspektami, czy nawet wątpliwościami.**
- **Instytucja mentora jest niesamowicie potrzebna**¹³. Świetnie, że nie zostaliśmy pozostawieni sami sobie z rodzącymi się na bieżąco problemami i mogliśmy się zawsze zwrócić z pytaniami i wątpliwościami. Pomoc koordynatorów grup uważam za istotną.

PRAKTYKA I HUMANISTYKA

Program innowacyjnych praktyk w ramach „Akademickiego Centrum Kreatywności”, mimo zauważonych przez uczestników i koordynatorów niedostatków, należy uznać za udany i cenny eksperyment. Trudno przecenić różnorodne doświadczenie zdobyte przez studentów, a także wpływ podjętych przez nich działań na wzrost czytelnictwa wśród młodzieży objętej współpracą. Można śmiało stwierdzić, że 15 uczestników praktyk to konkurencyjni na rynku pracy potencjalni kandydaci do zawodu nauczyciela. Co więcej, mimo wyjścia naprzeciw oczywistym potrzebom pracodawców (nie tylko dyrektorów szkół) i zwrócenia uwagi na kształcenie umiejętności „miękkich” (m.in. dzięki wielopoziomowej pracy zespołowej) podjęte w ramach projektu ACK działania nie obniżają wartości wykształcenia humanistycznego, na co zwróciła uwagę Agata Firlej:

Mantra, która brzmi: „rynek potrzebuje ludzi obdarzonych kompetencjami miękkimi”, traktowana jako szansa na podniesienie prestiżu humanistyki, może stanowić gwoździć do trumny. Słyszałam już, wygłaszane przez literaturoznawców, wykłady na temat możliwości wykorzystywania tekstów reklamowych do nauki interpretowania poezji i namowy do omawiania ze studentami frag-

¹³ Podkreślenia w cytatach pochodzą od autorek artykułu.

mentów powieści, „bo nie są w stanie skupić się, aby przeczytać całość”¹⁴.

Spotkanie studenta i ucznia z dziełem literackim – spotkanie prawdziwe, bo oparte na czytaniu dzieła, a nie jego streszczenia, a także szukanie dróg dojścia do własnej interpretacji i możliwości włączenia jej w zasób życiowego doświadczenia i refleksji; namysł nad dydaktyką jako szansą na bliskie spotkanie także z drugim człowiekiem (pisarzem, bohaterem, uczniem, kolegą studentem, nauczycielem, pracownikiem naukowym) – to spełnienie nieustannego zadania humanistyki, o którym nie wolno zapomnieć, kształcąc praktycznie (lub „praktycystycznie”) przyszłych nauczycieli, a które przywołana badaczka opisała następująco:

Dyscyplina ta zajmuje się jedynie tym, co międzyludzkie: nieustannym, świadomym i nieświadomym dialogiem, odbywającym się między twórcami, myślicielami i czytelnikami. Dialogiem, który ostatecznie przekształca rzeczywistość; w którym kilka kwestii powtarza się od wieków; który zawiera w sobie to, co jest niemierzalne, przypadkowe i nielogiczne. Rolą humanistów jest przyglądać się temu dialogowi i opowiadać o nim¹⁵.

¹⁴ A. Firlej, *Zagubiona humanistyka*, „Polityka” 2015, nr 27, s. 74.

¹⁵ Tamże.